

A NICE CUP OF COFFEE

Data production and multiplicity

CHRISTINA HEE PEDERSEN

Key words

Gender teasing, data interpretation, thinking methodologies, multiplicity in knowledge production, gender and communication in organisations.

Summary

Taking as points of departure an observed everyday situation of coffee brewing, and two interviews carried out in an organisation in Denmark, the article discusses and suggests a number of possible paths of analysis of gender relations. It demonstrates how positions are situated and co-produced through communication and how, what the author names “gender teasing”, is an effective way of producing positions and gender meanings. It argues that making explicit the interpretations of the researcher, and her “thinking technologies” in the dialogue with others about the conditions for social change, will open up alternative tracks for understanding gender relations.

I en personalmatsal utspelar sig en vardaglig men, ska det visa sig, intrikat ironisk lek med könspositioner. Vem ska egentligen koka kaffe och hur tilltalar och förhåller sig män och kvinnor till denna inom många organisationer så traditionella kvinno-syssla? Bland annat med begreppet "könsdrilleri" inbjuds vi att ta del av en mångbottnad analys av vad det innebär att göra något till synes så banalt som att koka kaffe.

TAK FOR KAFFE

OM EMPIRI OG FLERTYDIGHED

CHRISTINA HEE PEDERSEN

Hvad indebærer den poststrukturalistiske præmis om co-produktion, flertydighed og multiperspektivisme for forskerens konkrete metodologiske valg og for de kundskabstilbud hun præsenterer? Hvad kan forskeren overhovedet se og høre fra sin position, når hun f. eks observerer handlinger i et rum? Hvordan sikrer hun at andre/andres forståelser af, hvad der foregår, får plads, og hvilke versioner af virkeligheden får lov at optræde som citater i hendes videnskabelige artikler?

Disse spørgsmål er gammelkendte, men de stikker stadig hovedet frem, som grundlæggende udfordringer vi som forskere må tage livtag med. De indebærer en positionering i forhold til spørgsmålet om forskersubjektets status i videnskabelige tekster, samt en stillingtagen til graden af synlighed omkring de valg som fører til brugen af de producerede stumper virkelighed, som sædvanligvis kaldes empiri eller data.

Ideen med denne tekst er at vise en række måder hvorpå produceret empiri kan dekonstrueres, bevæges og analyseres. Gennem en associativ form ønsker jeg i artiklen at inspirere læseren til at udforske de muligheder der ligger i at forfølge et materiales forskellige vidensspor og gennem dialog med andre deltagerere

i forskningsprocessen kvalificere tolkningsmulighederne.¹ Jeg håber at kunne give ideer til gentænkning af metodologiske greb en slags *retooling*.² Min pointe vil være at eksplicite, systematiske og kommunikative tænketeknologier åbner muligheden for at forfølge forskellige typer af vidensspor, spor, hvor f. eks krop rum og emotionalitet indgår.³ Tanken er at vidensspor som vokser ud af dialoger mellem mennesker giver mulighed for at forskellige virkelighedsversioner finder vej ind i og bevæger det forskeren ser.⁴

Jeg vil tage udgangspunkt i en enkelt situation jeg for nogle år siden var vidne til i en organisation, og jeg vil gå til denne hændelse fra flere sider og tillade mine refleksioner at gå i mange retninger, som alle har relevans for den praksisorienterede poststrukturalistiske kønsforsker, fordi de tager udfordringen om virkelighedens mangetydighed på ordet. Jeg skriver som feministisk forsker fra en flydende position mellem aktionsforskningens paradigme som tilstræber en bevidst igangsættelse af social forandring gennem handling med andre og et poststrukturalistisk verdenssyn hvor sprog og magt er sammenflettede og først og fremmest er optaget af at forstyrre gennem analytiske praksisser der dekonstruerer og *viser* hvordan magt gøres.⁵

Artiklens første del behandler spørgsmålet om relationen mellem virkelighedsopfattelse, forholdemåde og kundskabsproduktion. Jeg vil vise en tilsyneladende enkel og enkeltstående situation, i sig indeholder et væld af potentialer som kan skærpe selvrefleksionen og inspirere en forsker til at møde andre med sit materiale før det er blevet til "resultater". I den anden halvdel anslår jeg fire mulige analysespor man kunne forfølge med den type materiale jeg præsenterer. Jeg argumenterer for en kommunikativ tilgang til databearbejdning og -tolkning, som indebærer deltagelse af andre end den enlige forsker.

Kønsdrilleri som ide-generator

I mit forskningsarbejde om køn i danske bistandsorganisationer havde jeg identificeret det jeg kalder "kønsdrilleri" som en kommunikativ social praksis, hvor igennem kønnet produceres og reproduceres i det konkrete hverdagsliv i vidensorganisationer.⁶ Som mange andre var jeg kommet frem til at køn og ligestilling ofte er tabuiseret og dæmoniseret i moderne danske organisationer, og at konkrete personer og/eller forestillede positioner blev centrale for organisationens medlemmer at forholde sig i deres bestræbelser på at gøre sig selv legitime deltagere i organisationen.⁷ Dorthe Staunæs' grænsefigur begreb kan kaste lys på den dynamik diskussioner om ligestilling og køn indgår i en organisationskultur.⁸ Grænsefigurerne viser imperativernes yderside, – hos Christine Lindvang har vi "den humorløse feminist", – andre kulturelle grænsefigurer kunne være "den mandehadende rødstrømpe" eller "det kvindelige offer".⁹

Jeg forstår kønsdrilleri som en kommunikativ praksis, som delvist bryder med imperativerne, og jeg har fundet at grænsefigurerne er meget centrale i denne "humor praksis". Det er gennem kommunikationen grænsefigurerne skabes og genskabes. Det er figurer som ved deres tilstedeværelse etablerer grænser mellem "inde" og accepteret og "ude" og udstødt i det sociale. grænsefiguren er, som Staunæs formulerer det, en ambivalent figur, sammensat af organisme og semiotik, af fiktion og fakta.¹⁰ Det politiske spørgsmål om ligestilling eksisterede i en ambivalens, som både mænd og kvinder orienterede sig i forhold til i mit projekt. I mange af mine interview med organisationsmedlemmer var feministen en særdeles aktiv grænsefigur som alle interviewpersoner positionerede sig aktivt i forhold til, også selvom hun ikke altid blev direkte italesat. Min forskning viste at der, hvor man legitimt kunne snakke om mænd og kvinder, og især forskellene mellem dem, er i de organisatoriske "mellemrum" i uformelle rum som f.eks. kantinen, toilettet, kaffeautomaten på gangen eller i fotokopieringsrummet.¹¹ Talesættelsen foregik ofte gennem humor (kønsdrilleri), og involverede ikke sjældent temaer som emotionalitet, seksualitet, krop, mad, relationer, familie - temaer som ellers var ekskluderede som relevante tematikker i organisationens virke. En af mine pointer var, med referens till Bourdieu, at vise hvorledes den diskursive kamp for at opretholde doxa, transponerer den sociale reproduktion af eksisterende magtrelationer (her de kønnede) over i andre sfærer, men at de ikke nødvendigvis derved bliver mindre virkningsfulde.¹² De bliver måske endda i de nye transponerede former langt sværere at bevæge – fordi betydninger på det symbolske niveau arbejder mere subtilt.¹³

Men nu til den konkrete situation fyldt med kønsdrilleri som jeg i artiklen bruger som afsæt til at diskutere virkelighedshåndteringer, virkelighedsforestillingerernes status og videnskabelige analysers flertydighed.

Situationen fanges

Jeg inviterer hermed læseren med mig på besøg i en mindre personalekantine. Det er ved arbejdsdagens start. Jeg sidder allerede i rummet fordi jeg venter på en anden person. Pludselig ved jeg, at det jeg nu er vidne til, er det mange af mine interviewpersoner har fortalt mig om: *kønsdrilleri*. To mænd er på vej ind af døren; den ene er chef i organisationens naboafdeling, den anden er en konsulent

... hvor man legitimt kunne snakke om mænd og kvinder, og især forskellene mellem dem, er i de organisatoriske "mellemrum" i uformelle rum som f.eks. kantinen, toilettet, kaffeautomaten ...

udefra. Ved kaffemaskinen står en kvinde. Også hun er chef, og det er hende, de to mænd skal holde møde med. Hun er ved at anrette en bakke, og færdig med at lave kaffe. Der opstår et ordspil mellem de tre. De hurtige kommentarer som flyver frem og tilbage i luften afføder smil og små grin hos de involverede. De tre forlader kantine, kvinden først, de to mænd bagefter.

Da opdraget i mit daværende forskningsprojekt var at komme tættere på de mange betydninger kønnet tillægges i de danske bistandsorganisationer, og da spørgsmålet om, hvad data er, optog mig en del på det tidspunkt, fik jeg en idé. Jeg ville så hurtigt som muligt i et interview

Ved kaffemaskinen står en kvinde. Også hun er chef, og det er hende, de to mænd skal holde møde med.

konfrontere deltagerne med hinandens og mine egne oplevelser af og tolkninger af situationen. Jeg forestillede mig at refleksionen over en sådan genfortælling af hændelsen ville være en måde, hvorigennem jeg kunne udforske virkelighedens flertydighed og sammen med de to blive klogere på kønnede betydningsdannelser. Jeg håbede, at jeg hvis jeg forfulgte min idé ville jeg blive forstyrret i mine egne kønsforestillinger og analyserammer.¹⁴

Forskerens interesser

Det var både klare forforståelser om køn, og en knivspids velment nysgerrighed

omkring, hvordan betydning bevæger sig som formede den hurtigt udviklede spørgeguide jeg fik lavet, så jeg kunne møde de to chefer fra organisationen kun tre timer efter hændelsen.¹⁵

Man kan sige at jeg uden at være helt klar over det var drevet frem af en sammenligningsagenda, hvor forskelle og ligheder mellem de to køn blev den implicitte optik hvorigennem mine spørgsmål blev konstrueret. Med andre ord skulle de to interview med henholdsvis den kvindelige og den mandlige chef give mig hints om *forskelle* i oplevelser og tolkning af kønsdrilleriet.

Andre steder i mit forskningsprojekts empiriske materiale havde de kvindelige deltagere omtalt kønsdrilleriet som belastende. Jeg ville høre, hvorledes den situation, jeg lige havde været vidne til, blev beskrevet og forstået af samtalens deltagere. Jeg forestillede mig på forhånd at samtalen ville synliggøre aspekter omkring den ironiske humors betydning i reproduktionen af køn i en organisation, og at den ville sige noget om forskel mellem en mandlig og kvindelig tolkning af en situation og af de følelser som var forbundet med den.

Jeg var ligeledes interesseret i at vide, hvad det var der efter deres mening, havde sat kønsdrilleriet i gang, ligesom jeg ville udforske graden af automatik og refleksivitet knyttet til den type kommunikation jeg havde overværet. Det ville jeg gøre gennem at spørge til, hvilke forestillinger de to havde om hinandens opfattelse af og reaktioner på den samtale de var producenter af.

Inspireret af et enkelt af Frigga Haugs analysetrin i mindesarbejde, hvor der spørges til en teksts hverdagsfilosofi formulerede

jeg et par spørgsmål, som havde til formål at få interviewpersonerne til beskrive en sammenhængende logik i deres egne måder at forstå kønsproblematikken på.¹⁶ Jeg spurgte efter hvilke logikker omkring køn de henviste til i deres drilleri, og hvilken logik selve drilleriet kunne siges at være udtryk for i en bredere sammenhæng. Her forestillede jeg mig at kunne identificere konkurrerende kulturelle forståelser af køn, som jeg havde mødt ved andre lejligheder i andre organisationer.

Endelig ønskede jeg at vide om de interviewede etablerede forbindelser mellem magtrelationer i det uformelle rum, hvor drilleriet fandt sted, og de formelle rums magtrelationer.

Der var ikke så stor forskel på denne type interview og et almindeligt semi-struktureret kvalitativt interview. Det er nogle helt bestemte ting jeg som forsker er interesseret i at forfølge, men jeg håbede samtidig at mine interviewpersoners reaktioner på mine spørgsmål og deres tolkninger ville åbne nye vidensspor. Det der gjorde situationen speciel var den anderledes tidsdimension. Det er sjældent vi interviewer folk lige efter noget er sket, og denne kendsgerning skabte i sig selv en anden type refleksion over hvad vi husker og hvordan vi som mennesker (og køn) skaber mening om os selv og hinanden.

Følgende tre tekstbokse skal repræsentere de tre forskellige erindringer af forløb og indhold i den ovennævnte kommunikationssituation. Da det er min egen erindring af situationen som fungerer som afsæt for eksperimentet vil jeg først præsentere denne.¹⁷ Rækkefølgen på de to interview blev bestemt af at den kvindelige chef, Lone først havde tid til at blive interviewet en halv time efter den mandlige, Jens.¹⁸

Christinas erindring

Jeg sidder eller står allerede i rummet og kan mærke energien fra de to mænd som befinder sig halvt bag mig tværs over bordet mod kaffemaskiner over mod Lone. Jeg lægger mærke til at Lone har gang i at arrangere en bakke med kaffe til et møde, mens hun er engageret i en samtale om nogen der har henvendt sig til hende. Jeg hører Jens sige: 'Det er godt at vi har nogle kvinder til at lave kaffe'. Jeg hører også Lone sige noget om at 'så tager jeg sandelig også magten og privilegiet som følger med'.

Jens' erindring

Christina: Prøv og se om du kan huske, da du kommer ind i kantinen.

Jens: Jeg kommer ind i kantinen, fordi jeg vil lave kaffe.

Christina: Ja.

Jens: Og så kan jeg huske, at så ser jeg, at kaffekanden er tom. Og så tænker jeg: 'jamen det var der egentlig... jamen skal jeg så lave kaffe eller hvad?' Jeg kan se

Lone står derhenne og hun gør et eller andet.

Christina: Ja.

Jens: Og så falder jeg i snak med en eller anden. Poul var kommet, Poul var kommet, ham som vi skulle holde møde med.

Christina: I kom ligesom ind jer to?

Jens: Lone er i gang med et eller andet, der handler om at hun vist har fået en forespørgsel fra en eller anden, som jeg ikke ved hvem er, der handler om noget med politikeres troværdighed, og deres politiske indflydelse på udenrigspolitikken. Det var sådan noget i den retning, hun var blevet spurgt om, og så sagde hun at det vidste hun ikke en skid om, om der ikke var nogen andre der vidste noget om det. Og så siger hun faktisk henkastet til mig: 'Jens ved du ikke noget om det?' ... hen imod mig i hvert fald. Jeg står, jeg står og pjatter lidt med Poul i virkeligheden, det er sådan en facon vi har (grin) at snakke sammen på. Jamen, sådan tror jeg det er. Jeg står og snakker med ham og så vender jeg mig om, og så kigger jeg, og så kan jeg se at Lone hun er ved at ... Hun har nemlig lavet kaffe, hun er i virkeligheden bare ved at samle kopper sammen. Det er i hvert fald det jeg tænker. Og så tager hun kanden, og hun tager kopperne og så hendes papirer. Hun havde i hvert fald meget at slæbe på, ikke. Hvor jeg så er lidt lang tid om at reagere, og så siger jeg 'Ov, skal jeg ikke hjælpe dig lidt med det?'

Christina: Sagde Poul noget?

Jens: Jeg tror det nok. Det var ham og mig lidt i fællesskab der sagde: 'Skal vi ikke lige... skal vi ikke lige hjælpe dig?' Vi skulle ind til det der møde alle sammen.

Jens: Og så siger hun: 'Næ, Næ! Næ, næ! Nu vil jeg også ligesom have den fulde ære af martyriet, når jeg nu er kommet i gang', - eller et eller andet i den retning. Nej, jeg kan ikke huske det, men hun siger i hvert fald martyrium. At hun ligesom ville gå hele vejen der igennem det her martyrium. Og så siger jeg henkastet til hende: 'Nå, skal jeg også piske dig på ryggen så?!' – sagde jeg så til hende, ikke. Og så går vi ind til mødet.

Lones erindring

Christina: Prøv at gengive ordvekslingen. Som du husker den. Altså omkring den her kaffebrygning.

Lone: Poul og Jens var kommet ind, jeg tror [det var], mens jeg stod og lavede kaffen. Og så hælder jeg den på kanden, og så siger jeg et eller andet om at ... øh 'nu lever jeg op til min kvinderolle. Nu har jeg sørget for kaffe til jer!'. Og så siger enten Jens eller Poul: 'Jamen skal jeg ikke bære noget af det?' Og så siger jeg: 'Nej, nu tager jeg det fulde martyrium'... eller et eller andet, og så balancerer jeg af sted. Og så går vi ind i det rum, vi skal ind i [og holde møde].

Christina: Er det sådan du husker det?

Lone: Mm [bekræftende, men lidt usikker, da spørgsmålet åbner muligheden for at 'hun husker forkert'](griner).

Christina: Prøv at se om du kan huske ordvekslingen så præcist som muligt. Er det dig der siger noget først?

Lone: Måske siger jeg: 'Så har jeg lavet kaffe til jer', eller sådan et eller andet...

Christina: Og hvordan reagerer de? Hvem siger så noget, kan du huske det?

Lone: Nej, det kan jeg ikke huske.

Christina: Heller ikke, hvem af dem der sagde noget?

Lone: Nej, jeg kan kun huske at en af dem sagde: 'Jamen, skal jeg ikke hjælpe med at bære noget af det?', eller 'Skal vi ikke hjælpe med at bære noget af det?'

Christina: Og hvad svarede du?

Lone: Ja så svarede jeg et eller andet med: 'Nej nu tager jeg det fulde martyrium', eller sådan et eller andet.

Christina: Og hvad lå der ligesom i det?

Lone: Det lå det i det, at nu bærer jeg denne her rolle, med at det åbenbart er mig der skal lave kaffe, hvis vi skal have kaffe på mødet, – nu bærer jeg den helt igennem.

Christina: Men du hørte altså Jens sige... Det var Jens der sagde noget.

Lone: Nå.

Christina: Men du hørte altså Jens sige: 'Skal jeg hjælpe dig med noget?'

Lone: Nej, 'Skal vi så ikke hjælpe med at bære?', sådan husker jeg det.

Christina: Han sagde ikke noget med kvinder eller noget?

Lone: Det gjorde han jo åbenbart! (grin).

Christina: Det kan du ikke huske?

Lone: Nej tænk, det kan jeg ikke huske. Hvad sagde han?

Christina: Jamen han sagde: 'Det er godt vi har nogen kvinder til at lave kaffe'. Kan du huske det nu?

Lone: Nej! (grin) – det har jeg fuldstændig overhørt (grin)... tænk det kan jeg ikke huske, ikke engang, når du siger det.

Christina: Kan du huske hvad han sagde bagefter du havde sagt det der med martyriet?

Christina: Nej... Det er lidt sjovt. Jeg har slet ikke hørt det med martyriet. Det eneste jeg har set. Den eneste situation jeg har set det er at ...

Lone: Har Jens også refereret det med martyriet?

Christina: Ja.

Lone: Nå, ok.

Christina: Han siger bagefter: 'Vil du også have jeg skal piske dig på ryggen?', siger han.

Lone: Det er rigtigt! [det huskes] (grin). Man kan godt se kønsforskeren hun har haft noget arbejde her (grin).

Christina: Men det hørte jeg ikke.

Kampen om hvad virkelighed er og om hvordan vi går til den

Som nævnt i indledningen er det netop forskellene i fremstillingen af hændelsens indhold og forløb, som overraskede både mig selv og deltagerne, og som sætter diskussioner i gang omkring, den status man, også som poststrukturalistisk kønsforsker, har tendens til at give enkeltcitater fra de interview man laver i sine videre analyser. Hvis der er mange versioner af den samme hændelse, og hvis det der sker skifter betydning alt efter kontekst, tid og rum, hvad kan man så bruge det folk siger til? I langt de fleste analytiske tekster bruges citater, som en slags belæg for de analytiske påstande man fremfører eller de reduceres til simple illustrationer af vigtige begreber i forskerens teoretiske perspektiv. Det synes som om bevidstheden om mængden af teksttransformationer der sker fra handlingen, til erindringen, til lytning af en båndoptagelse, til transskriptionen og til udvælgelsen af det jeg her vil kalde virkelighedsversioner vanskeligt kan rummes, hverken analytisk eller formidlingsmæssigt. Virkelighedens flertydighed bliver således uahåndterlig i den konkrete forskningspraksis, hvorfor kravene til klare til- og fravalg presser sig på.

Lone husker ikke at der bliver sagt "Det er godt vi har nogle kvinder til at lave kaffe", ligesom hun først da hun får det fortalt husker at det meget kraftfulde spørgsmål direkte henvendt til hende: "Nå, skal jeg også piske dig på ryggen så?!" Jens husker ikke, at han har udtalt ordet "kvinder". Og jeg husker kun selv klart, det der fangede min opmærksomhed, nemlig sætningen: "Det er godt *vi* (vi mænd) har *nogle* kvinder til at lave kaffe", samt ordene "privilegium" og "magt". Der er ligeledes forskel i vores deltagelse i situationen. Jeg har som kønsforsker en særlig opmærksomhed på det der foregår og de tolkninger af hvad der foregår giver mig ideen til de efterfølgende interview. Jeg så situationen udefra. De andre skabte den.

"Det er godt vi har nogle kvinder til at lave kaffe"

Lad os for overblikkets skyld sætter de tre virkelighedskonstruktioner op overfor hinanden, så vi klart kan se, hvad der huskes af hvem og hvilken logik forløbet i hver erindring konstruerer. I de følgende treafsnit vil jeg udfolde forskellige mulige forholdemåder til en type materiale som det jeg har præsenteret. Lad os nu forestille os at jeg som forsker skal i gang med at bearbejde mine data fra kaffebrygningsituationen, jeg vil analysere *på* dem.

Christinas huskede forløb

Jens: Det er godt at vi har nogle kvinder til at lave kaffe!

Lone: Så tager jeg sandelig også magten og privilegiet som følger med.

Jens huskede forløb

Jens: Ov, skal jeg ikke hjælpe dig lidt med det? Skal vi ikke lige... skal vi ikke lige hjælpe dig?

Lone: Næ, næ! Næ, næ! Nu vil jeg også ligesom have den fulde ære af martyriet, når jeg nu er kommet i gang.

Jens: Nå, skal jeg også piske dig på ryggen så?!

Lones huskede forløb

Lone: Nu lever jeg op til min kvinderolle. Nu har jeg sørget for kaffe til jer!

Jens: Skal vi så ikke hjælpe med at bære?

Lone: Nej, nu tager jeg det fulde martyrium.

Deltagerobservation med intakt gudeblik

En første forholdemåde kunne være den, hvor jeg arbejder videre med det jeg har observeret. Her har jeg udelukkende min egen erindring at trække på. Jeg fortolkede overgangen fra ”det er godt vi har nogle kvinder til at lave kaffe” til ”den traditionelle kvinderolles magt og privilegier” og jeg ville højst sandsynligt meget hurtigt herfra have koblet til Bourdieu, og den teoretiske hypotese jeg arbejdede med om transponering af kønnede betydninger og kampen for opretholdelse af doxa. Min virkelighedskonstruktion, i den fastfrosne form jeg huskede den i, ville blive brugt som empirisk belæg for kønsdrilleriet, og ville have underbygget den teoretiske hypotese og diskussion jeg ønskede at udfolde. Interessant. Jeg ville måske have skrevet om forholdet mellem rum, symboler og magt.

Det fremgår af skemaet at jeg ikke som deltagerobservatør fangede detaljer i legen med ord, enten fordi man fra lytterpositionen ikke vil have samme erindring af en samtale, eller fordi noget af samtalen foregik udenfor min rækkevidde. Det betyder at en tekstnær analyse af min egen version ville blive både mindre og mere entydig. I det første scenarium ville dette dog ikke have været et problem for mig, da andre versioner, af det som foregik, ikke forstyrrer min egen. Gudeblikket forblive i denne forholdemåde intakt og jeg ville være i stand til at skrive i en sammenhængende logik og retning.¹⁹ Jeg ville være den der stillede spørgsmålene, identificerede problemstillingerne og kom med bud på mulige svar.

Situationen analyseret fra et magtperspektiv på køn

En anden måde at gribe materialet an på ville være en sammenligning af de tre erindringer eller virkelighedskonstruktioner. Her kunne jeg gå tæt på teksterne med kønsanalytiske briller af en eller anden variant²⁰. En sammenligningstilgang kunne også have ledt mig til en pointe om at versionerne er forskellige og at deltagerobservation som metodologi må problematiseres. Her ville jeg tage min umiddelbare overraskelse over, hvor upræcis en erindring af noget som lige er foregået er, alvorligt, og slå på at fastholdelse og forståelse af en kommunikationssituation altid vil være partikulær og begrænset. Et spørgsmål som kunne

opstå i denne sammenhæng kunne være, hvad det er der gør at noget huskes? Jeg kunne trække på Mary Crawford som siger at det man husker, er noget man husker fordi det er betydningsfuldt, problematisk, ukendt eller noget man har brug for at revurdere /kigge på igen.²¹

Ordlegen bliver en effektiv positioneringsstrategi, for dem begge

Jeg kunne konstruere logikken i de tre forskellige narrativer og trække på andres tekster som tidligere havde identificeret lignende narrativer om køn. Der ville komme et fokus på dominans og magt i materialet og jeg ville kunne skrive om bevægelserne i mandligt og kvindeligt konnoterede betydninger. Vel også interessant?!

Men, men hvis mit fokus udelukkende ville være på forskelle ville jeg nemt kunne miste den vigtige pointe at selv om de tre forløb beskrives relativt forskelligt og at både ordlyd og til dels logikken i dem adskiller sig noget fra hinanden, så har deltagerne samtidig en klar fornemmelse af hvad det er der foregår og de har en praktisk sans for hvordan de skal reagere på det Jens kalder ”legen med roller”.²² Betydningen af det der foregik og fornemmelsen af situationens afgrænsede handlemuligheder syntes, hverken Lone eller Jens at være i tvivl om. Grænserne kunne mærkes. Jens taler om det som en historie der kører i sin egen inert, ”den ruller”. Jens siger man leger med nogle kendte referencer i situationen, som både handler om leg og roller, men også at de begge ved at de gennem at lege denne leg får vist, at de er færdige med de gamle kønsroller - de befinder sig ”et andet sted” som kønsbevidste og forandrede. Derfor kan de tillade sig at lege med dem med en ironisk distance. Ordlegen bliver en effektiv positioneringsstrategi, for dem begge. Man kunne spørge om konstruktionen af det fælles ”vi”, der leger sammen er med til at umuliggøre en italesættelse af det indhold samtalen faktisk har. Eller spørge hvilke konsekvenser en sådan type kommunikativ praksis har for muligheden for at forandre den eksisterende kønsorden. i dette tilfælde kønnede forandringsprocesser.

Lones svar, siger Jens, bekræfter for ham at hun forstår legen, fordi hun leger med på den. Lone selv taler også om samtalen som et indforstået ordspil, ”der kører på nogle helt falske forestillinger, ikke? Og hvad er de forestillinger? Det er at kvinderne laver kaffe. Det er som om jeg selv ... man kan sige at jeg lægger linen ud, som han så bider på, hvis man ser det sådan, ikke? Og [jeg] svarer ham så igen, så på den måde kan man godt se det som et sprogpil, – som en leg.”

Lone perspektiverer på et tidspunkt denne leg ved at sammenligne situationen med andre hun har været i, hvor hun ikke kunne drømme om at spille med. Hun siger /.../ ”at der sagtens kunne være andre sammenhænge, og måske i forhold til andre mænd, hvor jeg aldrig ville sige det, fordi at jeg der ville have. ... faktisk have oplevelsen af at jeg var placeret som ... ’det kan hun sgu ikke finde ud af, hun kan sgu nok ikke finde ud af at træffe beslutninger, men det ville være fint, hvis hun laver kaffen’ ... eller en eller anden rolle i den stil. Det synes jeg da nogen gange jeg kæmper med. Men ikke i den sammenhæng her. Og hvis det havde været sådan, så havde jeg ikke sagt det [jeg sagde].”

Jeg forstår Lones og Jens’ legende og ironiske replikskift som en del af en bredere samfundsmæssig tendens, når det gælder kønnet praksis. Der opstod en udtalt kontrakt mellem de to om at de var i gang med en leg som begge kendte og nød. ”Den humorløse feminist” er en grænsefigur man mere eller mindre eksplicit forholder sig til i dag, og en måde at lægge klar afstand til denne figur er gennem at deltage

ubesværet i kønsdrilleriet.²³ Lighed mellem den kommunikerende mand og kvinde er en præmis, de begge tager for givet. Lone og Jens kommer fordi de leger til at sætte den situation de står i - kvinde servicerer mænd - i anførselstegn. De kommenterer på en situation som kunne tolkes som traditionel, men forhindrer aktivt at den tolkes derhen ved aktivt at kommenterer ironisk humoristisk på den. De signalerer at traditionelle kønsrollemønstre er fortid blot, og at de med overskud ubesværet kan lege med kønnede magtrelationer, og endda hygge sig med det. På samme måde som situationen indeholder referencer til leg og roller indeholder den også en reference til en dominerende diskurs som afviser enhver tale om at beskrive kvinder som ofre.

Jeg forstår Lones og Jens’ legende og ironiske replikskift som en del af en bredere samfundsmæssig tendens ...

Analysespor med læring som ideal

Den sidste forholdemåde jeg skal nævne er den hvor materialet sættes i bevægelse af dialogiske processer mellem mennesker.²⁴ Her handler det mere om at analysere *med* andre, og ikke udelukkende om forskerens blik *på* et materiale. Resten af artiklen vil argumentere for at deltagerinvolverende dialoger indeholder muligheden for at udvide de analytiske perspektiver på sagsforholdet i et specifikt forskningsprojekt. Mit bidrag

er her at illustrere at det er muligt at sætte meningsgivende kollektive læringsprocesser i gang ved aktivt at bruge stumper af forskningsdeltageres virkelighedskonstruktioner, - sætte dem i spil med hinanden i en systematisk praksis og invitere deltagerne ind i kollektive tolkningsprocesser.²⁵

I mine interview med Lone og Jens lægger de begge meget klare analysespor ud, som med fordel vil kunne forfølges og bruges i en diskussion om køn med andre. Det ville have været interessant at mødes med de to sammen, efter at de havde læst hinandens interview, og sådanne nye refleksioner ville have kunnet producere et meget lærerigt materiale til brug i kollektive og reflektive forskningsprocesser om køns betydning i dag.

I denne artikel vælger jeg at antyde bare tre analysespor, som jeg selv finder spændende i det præsenterede materiale. Det første analysespor handler om at gå tæt på teksten og se på hvad der sker når ord og symboler som er knyttet til køn kommer på banen i samtalen. Jeg viser at konkrete ord som f. eks ”mænd” og ”kvinder” synes at

Min pointe er her at humoren ofte er en kommentar til asymmetriske magtrelationer i det organisatoriske hierarki.

befinde sig på en kampplads, hvor de både kalder på at blive kommenteret på, samtidig med at de gerne vil overses. Det andet analysespor tager fat i den funktion humoren

har i samtalen, her specielt i forhold til på hvilke måder kønnet gøres i en organisation. Min pointe er her at humoren ofte er en kommentar til asymmetriske magtrelationer i det organisatoriske hierarki. Til sidst i det tredje analysespor peger jeg på at det giver god mening at søge efter de steder i en tekst hvor køn som strukturel magt forskydes over i en forståelse af køn som et personligt anliggende, og de mulige konsekvenser en sådan forskydning får. Målet er at illustrere hvordan disse analysespor, hvis de blev fulgt op, kunne føre forskningens analyser i mange forskellige retninger. Læseren vil uden tvivl kunne identificere endnu flere perspektiver.

Første analysespor - kønnet som tricker

Det er ordene ”mænd” og ”kvinder”, samt klare stereotype kønssymboler som konnoterer kvinde/kvindelighed eller mand/mandlighed som sætter kønsdrilleriet igang.²⁶ I min version af, hvad der foregik i situationen var det Jens’ eksplicitering af ordet ”kvinder” og ”kaffebrygning” og ”det er godt *vi har* nogle kvinder” (*vi*, altså referende til ”vi mænd”), som får historien til ”at trille”, som Jens udtrykker det. Jens kan ikke selv huske trickeren, og det er også spørgsmålet om ikke allerede den mærkede krop i rummet, kaffen, bakken, eller kaffebryggerens sociale position i sig selv er en ligeså kraftfuld tricker, som ordet ”kvinder”, ”vi har” og ”kaffe”, og medvirker til at konteksten bliver en ideel ramme for en lille uformel og sjov kønsdyst.²⁷

Det lykkes Jens at genkalde sig sine egne ord, da jeg spørger om han kan huske, hvad

han sagde til Lone. Efter at have tænkt sig om længe siger han, at det husker han ikke. Men så spørger han mig alligevel:

Jens: Sagde jeg noget med kvinder der?

Christina: Ja.

Jens: Det var nok det jeg gjorde. Det kan jeg faktisk ikke huske.

Christina: Det er godt at vi har nogle kvinder til at lave kaffe, sagde du.

Jens: Nå, ja (grin).

Christina: Ikke?

Jens: Jo.

At gå ud af dette analysespor kunne indebære en udforskning af, hvad der sker i samtaler, når de konkrete ord kvinder/mænd, mand/kvinde, kvindelig/mandlig, feminin/maskulin udtales. Disse binære par, vil, uanset om de nævnes sammen eller alene altid medkonstruere hinanden, hvorfor det bliver muligt at synliggøre de betydninger af køn som opfattes effektfulde i en given sammenhæng. Ordene mænd og kvinder i flertal syntes at være sprængfarlige kønspolitiske bomber, som hurtigt gør disse to sociale kategorier essensprægede og entydige, og som derfor producerer modstand.

De konkrete ord mænd og kvinder optræder på en imaginær kampplads, hvor de står i spænd mellem det at kalde på at blive kommenteret på (som køn), samtidig med at de gerne vil overses (som køn). Den fælles bevidsthed om køn som social kategori, om de relativt store omrokeringer der er sket på dette område de sidste næsten 50 år og bevidstheden om at man stadig kan finde social under- og overordning i forholdet mellem de to køn, gør at både Jens, Lone og jeg selv føler os nødsaget til at kommentere på forholdet. Samtidig er køn en social kategori der er så modsætningsfyldt og emotionel ladet, at få ønsker at tale seriøst om magt og køn. For den forsker eller det forskerteam som har den kollektive dialog som analysetilgang er det en opgave af en hel særlig slags, når omdrejningspunktet er køn, for alle har en særlig emotionel tilknytning til denne sociale kategori.

Andet analysespor - grænser for sjov

Da jeg i interviewet fortæller Jens at jeg hverken har hørt ordet "martyrium" eller "pisk på ryggen", svarer han mig: "Jo, jo, det var det der var *det sjove* jo i virkeligheden. Og det var jo i virkeligheden derfor... altså det der med kønsroller, og sådan noget. Det er jo meget morsomt ikke? At der blev leget lidt med de der ... [kønsroller]." Jeg giver ham som den velopdragne interviewer nikkende ret i at det var det, der var sjovt, selvom jeg nok ikke har virket videre overbevist. Mit spørgsmål om, hvor sjovt det var, bygger på en underliggende præmis som er at,

kønnede over og underordningsforhold reproduceres selvom vi leger og føler at det er noget vi deltager i ”frivilligt”, og noget der morer os. Det er mine egne kønnede erfaringer fra lignende situationer og adskillige interview med kvinder som har refereret til disse ”sjove situationer” som får mig til at spørge Jens, hvad han tror Lone mener om legen, og mit eget køn har betydning for, hvorfor det netop er dette spørgsmål jeg tager op.

Christina: Synes Lone legen er sjov? Nu var du jo selv lidt inde på, at det er du i tvivl om.

Jens: Det vil jeg nok sige, jeg er i tvivl om. På samme måde som jeg ville være, når jeg tænker på mig selv, og er blevet påduttet en rolle. At nogen gange ville jeg synes det var sjovt og andre gange ville jeg synes det var på kanten, fordi det aldrig er sjovt at blive påduttet roller – noget man altid kommer til at gøre. Det er tit det ikke er skægt. Altså kan det godt være sjovt at være en stor stærk mand, men hvis man altid skal være en stor stærk mand, så er det ikke sjovt. Eller hvis man altid er den der er den søde og går efter kaffe. Det kan være rart nok at få at vide at man er det, men hvis man altid gør det, så er det ikke så sjovt, vel? Altså der er sådan en balance der, hvor man selvfølgelig gerne vil bekræftes i at man kan noget og er noget, men når det giver følelsen af at man bliver holdt fast i en rolle, så er det der man synes det begynder at det er irriterende.

Et bud på en forklaring på, hvorfor Jens bevæger eksemplet hen til egne køns erfaringer kunne være at han er i tvivl om Lones følelser. Gennem denne bevægelse opnår han samtidig indirekte at producere en ligestilling mellem de to køn.

Da jeg stiller Lone det samme spørgsmål, inddrager jeg Jens’ tolkning af, hvad det var der var foregået, dvs. jeg introducerer tolkningsrammen ”leg”:

Christina: Men hvis jeg nu siger til dig, at Jens han opfattede det meget som en leg... det I lavede. Var det så en sjov leg?

Lone: (lang tænkepause) (så et grin). Det ved jeg sgu ikke! Øhm... nej, men det er sådan helt klart at det sådan er et ordspil, der kører på nogle helt falske forestillinger ikke? Og hvad er de forestillinger? Det er, at kvinderne laver kaffe. Det er, som jeg selv... Man kan sige at jeg lægger linen ud, som han så bider på, hvis man ser det sådan, ikke. Og svarer ham så igen, så på den måde kan man godt se det som et sprogspil – som en leg. Om det var sjovt?... Det var vel en indgang til et møde, sådan en uformel kontakt... Altså jeg ved ikke om jeg ville bruge ordet ”sjov”, men jeg vil omvendt sige, at jeg følte mig på ingen måde stødt eller mærket eller sat på plads eller noget som helst.

Dette analysespor kan forfølges gennem en udforskning af, hvilken funktion humor har på en arbejdsplads, her specielt i forhold til produktion af kønsforestillinger og kønnede praksisser i en organisation. Humor kommenterer ofte på asymmetriske magtrelationer og udfordringen af de dominerende mønstre gør at vittigheden kan ses og modtages. I dette tilfælde må det kommenteres på at den kvindelige chef som befinder sig på samme niveau i hierarkiet som de to andre deltagere er den som har sørget for kaffen. Det passer ikke ind i billedet, og derfor må der gøres grin med det, så det opløser den upassende underordning.

Det var interessant at opleve at de spørgsmål jeg stillede som ”borede i” humorarbejdets logik og som opløste humorlegens magi skabte irritation hos både Lone og Jens. Man kan sige at jeg gennem mine spørgsmål afmonterede legens univers og bevæger dens indhold over i et seriøst felt. Deres reaktioner tyder på at de faktisk ikke interesserede i denne forstyrrelse, og nogle ville sikkert indvende at min insisteren på udforskning af humorens indhold her er utidig og at jeg faktisk af etiske årsager burde respektere deres indirekte afvisning. De deltager jo rent faktisk ikke i udforskningen af kønsrelationer i organisationen og har kun sagt ja til at deltage i et kort interview med min dagsorden:

Christina: Hvad i det I gjorde i den leg er med til at fastholde nogle bestemte forestillinger om køn?

Jens: Nå, men altså det er jo åbenlyst ikke [irritation i stemmen].

Christina: Altså, det bliver italesat at den slags kvinder findes? [den opofrende kvinde].

Jens: Jamen helt klart. Man kan da sige, at jeg fastholder et eller andet sted Lone i en fordom om kvinder, i en gammeldagskvinderolle. Det gør jeg da. Og det er igen som en...og det er måske. Jeg tror i virkeligheden det er meget mig, fordi jeg måske var lidt træt af de der kønsrolle diskussioner.

Christina: Ja?

Jens: Så kan det godt være jeg kan ikke lade være med at prikke til dem på en eller anden måde.

Christina: Nej. Men du, du synes jo det er en sjov leg?

Jens: (Dybt suk). Det må jeg jo gøre, ellers ville jeg jo nok ikke gøre det.

I interviewet med Lone lyder ordvekslingen som følger:

”Altså kan det godt være sjovt at være en stor stærk mand, men hvis man altid skal være en stor stærk mand, så er det ikke sjovt”.

Christina: Synes du det var sjovt at sige det? [det med martyriet].

Lone: Ja, åbenbart [irritation i stemmen].

Christina: Nej, men kan du mærke det, hvis du tænker tilbage?

Lone: Naaj, altså det kan jeg ikke sige, om jeg kan mærke noget i forhold til... altså... jeg kan også se det som... hmmm (tænker)... altså sådan har jeg jo slet ikke tænkt på det i situationen. Man kan også tænke på det som et personligt karakteristika, som jeg ikke ved om er kønsbestemt, men som hedder at jeg generelt i mit liv, har enormt svært ved at tage imod hjælp. Så det er helt typisk at jeg siger: Jeg kan godt bære det hele selv, både fysisk konkret, men også med mine problemer og tanker og følelser og sådan noget. Det skal jeg nok klare selv, ikke.

Både Lone og Jens lægger afstand til deres egen reaktion og udtrykker modstand overfor min insistensen på at bevæge situationen over i en anden refleksionsramme, som bryder med humorgenrens regler og præmisser. "Altså sådan har jeg jo slet ikke tænkt på det i situationen", siger Lone. Mens Jens lukker min insistensen ved at sige, "ellers ville jeg nok ikke gøre det".

Tredje analysespor - kønsarbejdsdelingen på arbejde

Under interviewet forsøger jeg at få en fornemmelse af om personerne, når de får mulighed for at reflektere har noget at sige om intentioner eller bevægegrunde bag deres egne (sprog)handlinger. Jeg spørger Jens hvad intentionen bag hans bemærkninger var og han påpeger det absurde i at spørge til bevidste intentioner i forhold til den slags humorbåren interaktion. "Altså intentionerne dem kan man ligesom ikke nå at tænke så meget over." Men refleksionen fører ham alligevel over i en betragtning som går på at han ligeså godt kunne være kommet med den slags bemærkning til en anden mandlig leder i firmaet: "Sådan ville jeg også have sagt til Julius, hvis jeg sådan kunne lave lidt fis med ham, ikke?"

Jens: /.../ Jeg kunne ligeså godt have sagt: Det er godt vi har nogen ledere der kan finde ud af at lave kaffe. Det tror jeg ligeså meget det handler om. Det er jo en leg, både med magt og kønsroller.

Christina: Hmm[bekræftende].

Jens: Altså som sagt det var også noget jeg kunne have fundet på at gøre med Julius, hvis jeg lige fik ham til at gå ud efter kaffe, så ville det typisk være mig der ville sige sådan noget med: Ja, det er sgu godt man kender sin plads. Njaj... Og det er ligesom lidt det samme jeg gør med Lone at jeg ligesom udfordrer hendes lederrolle, på en eller anden måde.

Christina: Men ville informationschefen [Julius] være kommet med en bakke kaffe til et møde?

Jens: Hmrr, (pause) [tænker]. Altså jeg ville!

Christina: Ja, men jeg spørger om informationschefen... ville han?

Jens: (pause). Nej, det ville han måske ikke, ... men det er nok et [kunne være han tænkte et spørgsmål om personlighed, jeg kan ikke vide det] ... ja, ... ikke Julius. Men når jeg optræder som leder, så ville jeg godt kunne finde på det.

Jens: At have tanker om, hvad der er vigtigt for at ting fungerer, og det tror jeg egentlig ikke er så meget et spørgsmål om placering i hierarkiet, det er nok mere et spørgsmål om, hvordan man ser sin lederrolle. For hvis man ser sin lederrolle som en meget omsorgsfuld rolle, som dybest set handler om at få folk til at få det godt, så tænker man på, at der skal være kaffe. Men hvis man ser en lederrolle som magtudøvelse, og [man vil] være den der tager beslutninger, så tænker man ikke på kaffen. /... / for mig er det at have ledelsesfunktion. Det er rigtig meget et spørgsmål om at være tæt på folk og være tæt på de tætte situationer, og det tror jeg meget er en holdning til ledelse, der tror jeg nemlig at Julius er anderledes. Jeg tror ikke det nødvendigvis handler om, (suk) altså man kan sige at kvinder ville måske typisk være mere opmærksomme på den slags ting, men jeg tror ikke udelukkende man kan tænke det i køn.

Christina: Det behøver vel heller ikke kun at være udelukkende, det kunne være også?!

Jens: Min egen holdning er at i rigtig mange situationer vil kvinder typisk være bedre ledere, fordi de typisk har de der omsorgsfunktioner, som jeg i virkeligheden synes der er noget af det vigtigste ved en ledelse. Hvor mænd typisk har mere fokus på sagen, og kører efter det og glemmer de der andre ting, der i virkeligheden er vigtige.

Der sker en umærkelig bevægelse i Jens udtalelser fra;”det handler ligeså meget om magt som om køn til det handler ligeså meget om ledelsesstil som om magt/placering i hierarkiet.” Jens har fat i at humorarbejde ofte refererer til magtudøvelse eller magtforskelle, og han opstiller modsætningsparret ledelse og beslutningstagning overfor ledelse og omsorg.²⁸ Disse modstillinger bruger han til at positionere sig som en leder der er interesseret i sine medarbejdere frem for i sagforhold og beslutningstagning, og til at sige at han faktisk mener kvinder er bedre ledere end mænd, og at han selv har en kvindelig lederstil. Denne positionering ligger, som jeg ser det i forlængelse af den positionering både han og Lone foretager gennem kønsdrilleriet. På en eller anden måde sker der mens betydningerne bevæges en afmontering af strukturel magt og interesseforskelle hen mod at køn bliver et spørgsmål om personlig stil. Der er i hvert fald som jeg ser det et spor som med fordel kunne forfølges i et andet analysespor. Hanne Haavind²⁹ har haft fat i at det giver god mening i den analytiske proces at lægge mærke til de tidspunkter

eller de emner som gør at forklaringer som begrundes med personlighed trækkes op som en kanin af hatten, og afmonterer en magtrelateret rammesætning af køn. Her bliver det et spørgsmål om personlighed om man tænker på at brygge kaffe eller ej.

Analysesporet kunne med udgangspunkt i Jens og Lones citater udforske de steder i materialet hvor forklaringerne bevæger sig over i et personligt domæne.

Her bliver det et spørgsmål om personlighed om man tænker på at brygge kaffe eller ej.

Hvad tales der om, når dette sker? Og hvad kunne en sådan eftersøgning sige om statusstrukturer og subjektiveringsbetingelser i en organisation?

En kop kaffe og en afsluttende bemærkning?

Jeg har i artiklen blot løftet en lille flig af de mangfoldige forholdemåder eller tænketeknologier en forsker og hendes eventuelle medforskere har til rådighed i forhold til materiale som genereres i hverdagskommunikationen som i det lille kaffebrygningseksempel. Jeg har villet vise de udfordringer og muligheder man som forsker har, hvis man ønsker at tage præmissen om flertydighed alvorligt og samtidig gerne vil invitere og engagere flere mennesker ind i forskningens tolknings- og læringsrum for at forandre verden.

Jeg har også ønsket at reflektere over hvorledes vore egne syn på virkeligheden præger vores møde med andres, og at vi måske som forskere måske overser de muligheder vi har for at gentænke metodologi, f. eks ved at bevæge et materiale og derigennem få øje på nye måder at forholde os til andre og til vores egen metodologiske praksis på.

Som aktionsforskningsinspireret post-strukturalistisk kønsforsker og feminist har det kritiske aspekt altid stået centralt i det jeg laver. At være selvrefleksiv og kritisk kræver at man tager konkret stilling til spørgsmål som: Hvordan udfordrer aktionsforskeren sine egne tolkningsrammer, og med hvilken systematik? Hvordan bliver det muligt som deltager/observatør at skabe rammer som i hele forskningsprocessen specielt i tolkningsprocessen skaber plads til flere perspektiver end forskerens eller forskernes? Disse spørgsmål er knyttet til spørgsmålet om demokratisk deltagelse i kundskabsproduktionen, spørgsmål som af mange grunde blev vældig presserende i min egen forskningspraksis.³⁰

De tilgange jeg nævner her har præ-senteret kan alle have en effekt som åbner op for læring hos samtlige deltagere i en forskningsdialog. Jeg kunne selv med fordel have udvidet processerne med deltagerne i kaffesituationen til at indeholde møder med mine tolkninger og møder med hinandens, som jeg har nævnt. Pointen er her at den læring som kan berige forskere og andre deltagere med relevante indsigter ikke kun bør foregå til slut, men under forskningsprocessen, og at der er mulighed for at inddrage mange mennesker i disse

processer, på forskellige måder. Her handlede det om køn, - det kunne handle om andre ting. Den mest uforudsigelige og krævende analysetilgang tror jeg er en dialogisk eller kollektiv "tænketeknologi", men det er også den som kunne udfordre gængse relevansopfattelser og udvikle hvad Steiner Kvale kalder kommunikativ relevans.³¹

Den kommunikative procesorienterede tilgang er den jeg taler varmest for her, men også den tilgang som ligger længst fra de forskningsforestillinger de fleste forskere producerer kundskab ind i aktuelt. I en aktionsforsknings- og i en kønsforskningssammenhæng ville et oplagt kriterium være at de valgte analysespor skulle pege i retning af social forandring. Den store udfordring i deltagerorienteret forskning er her at få økonomi, tid og energi til disse processer.³² Men også mod som forsker. Min pointe vil være at det er værd at kæmpe for en dialogisk og deltagerorienteret tilgang til analyse, også selvom en sådan tilgang stiller den kritisk positionerede forsker i en ildkamp. Forskningsrelevans knyttes jo som bekendt i dag til evidens, resultater, målbarhed og endeløse ranking-lister. Var der nogen der sagde modild?³³

Noter

- 1 Med associativ form mener jeg en artikelform som tillader både idegenereringen og de mange retninger i refleksionsprocessen som udfoldede sig under skrivningen at være til stede og give læseren indblik heri.
- 2 Donna Haraway, i Søndergaard, Dorte Marie: "Academic desire Trajectories: Retooling the concepts of subject, desire and biography", *Transformative methodologies in feminist studies*, special issue *European journal of Women's Studies*, vol. 12, 2005:3. s. 297-313.
- 3 Lather, Patti: *Getting Lost: Feminist Practices Toward a Double(d) Science*. Sunny Press, 2007. Lather, Patti and Chris Smithies: *Troubling the Angels: Women Living With HIV/AIDS*. A CHOICE Outstanding Academic Book of the Year, 1998. Lather, Patti: "Getting Smart: Feminist Research and Pedagogy With/in the Postmodern" i *Critics Choice Award*, American Educational Studies Association, 1991. Donna Haraway: "Situated knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective", *Simians, Cyborgs and Women. The Reinvention of Nature*, Free association Books, 2000. Jo Krøjer: *Det mærkede sted. Køn, krop og arbejdspladsrelationer*. En ph.d. afhandling fra Forskerskolen for Livslang Læring, RUC, 2003.
- 4 Bronwyn Davies: *(In)scribing body/landscape relations*. Alta Mira Press, 2000. Krøjer 2003, s. 115.
- 5 Denne position er ikke uden problemer, hvilket også vil kunne læses mellem linierne i teksten.
- 6 Mit forskningsprojekt "Betydninger af køn i danske bistandsorganisationer", løb over perioden 2000- 2003 og var finansieret af det der dengang hed Statens Samfundsvidenskabelige forskningsråd: SSF.
- 7 Lis Højgård, Dorte Marie Søndergaard: *Akademisk Tilblivelse: Akademia og dens kønnede befolkning*, Akademisk forlag, 2004. Christina Hee Pedersen: "Billedet

- som anker. Metodisk inspiration til kvalitativ kommunikationsforskning", *Nordicom Information*, vol. 26, 2004:1. Rikke Randorff Hegnhøj: *Mellem konsensus og krise. En undersøgelse af kønnede forandringsmuligheder i organisationer*. Specialeafhandling RUC, 2004. Christine Lindvang: "Den humorløse feminist – og andre fortællinger", Specialeafhandling RUC, 2006.
- 8 Dorthe Staunæs: *Køn, etnicitet og skoleliv*, Samfundslitteratur, 2004, s. 69.
 - 9 Lindevang 2006.
 - 10 Staunæs 2004, s. 68-69.
 - 11 Christina Hee, Pedersen: "It wouldn't hurt if you could take a joke – on humour and gender in modern organisations", *Das Argument*, 2007.
 - 12 Pierre Bourdieu: *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*, Hans Reitzels forlag, 1994.
 - 13 Jeg bruger her metaforen transponering som i musikken betyder at man flytter musik fra en toneart til en anden, her tænker jeg at kommunikation om køn bevæger sig ind og ud af rum.
 - 14 Staunæs 2004, s. 85.
 - 15 Den eksterne konsulent havde desværre ikke tid til at blive interviewet, hvorfor dette perspektiv desværre ikke har kunnet inddrages.
 - 16 Se skema i Haug og Schatz and Walker. Hos Haug arbejder gruppen i analysefasen af mindesarbejde med et skema hvor man blandt andet identificerer hovedpersonens og andre personers handlinger, følelser og hverdagsfilosofi. I et diskursanalytisk perspektiv ville man her have kaldt hverdagslogikken de dominerende diskurser. Frigga Haug: *Female Sexualisation: A Collective Work of Memory*, Verso, 1987. Michael Schratz and Rob Walker: "Collective memory work", *Research as Social change*, Routledge 2000, s. 45.
 - 17 Der er foretaget en anonymisering af de to interviewpersoner.
 - 18 Den rækkefølge tingene foregår i bliver en betydningsfuld kontekst, da en situationsrammesætning føres over i den næste, her af intervieweren. Den foregående samtale bliver en ramme Lone nødvendigvis må tale ind i.
 - 19 Donna Haraway 1991.
 - 20 Det kunne være en tilgang som Hanne Haavind kalder "køn som forskel". En tilgang som i høj grad var den som satte mig i gang med at lave spørgsmål til interviewsituationen. En anden tilgang kunne være "Køn i samspil", hvor produktionen af køn forstås som relationel. I den sidstnævnte en tilgang, ville også min rolle som medproducent af materialets virkelighedskonstruktioner blive vist i analysen, f. eks betydningen af mine egne kønsforståelser og mit biologiske køn. Hanne Haavind: *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheder i kvalitativ forskning*, Gyldendal akademisk, 2000.
 - 21 Mary Crawford: *Talking difference. On gender and language*, Sage, 1995.
 - 22 Staff Callewaert: *Bourdieu studier*, Københavns Universitet Amager, 1997.
 - 23 Lindvang 2006, s. 54-62.
 - 24 Jeg bruger ordet "forholdemåde" synonymt med "metodisk tilgang" for at understrege forskersubjektets aktive rolle som medproducent af viden.
 - 25 I forbindelse med mit forskningsprojekt producerede jeg en række videokladder, baseret på interview med kønsengagerede eller -ansvarlige personer fra en række engelske og hollandske bistandsorganisationer. Disse videokladder var organiserede efter forskellige problemstillinger, som jeg ønskede at diskutere med danske medarbejdere, og hvor videokladderne fungere som igangsættere af samtalen.
 - 26 Christina Hee Pedersen, Birgitte Ravn Olesen: *Forskerpositionen som udfordring og ressource*. Paperpræsentation på den 5. nationale Aktionsforskningskonferencen i Aalborg, 9-10. november 2006.
 - 27 Dorte Marie Søndergaard: *Tegnet på kroppenKøn: koder og konstruktioner blandt unge voksne i akademien*, Museum Tusulanums forlag, 1996.
 - 28 Mary Douglas: "Jokes", *Rethinking Popu-*

- lar Culture: Contemporary Perspectives in Cultural Studies*, Mukerji and Schudson (red.), University of California Press, 1991, s. 296.
- 29 I samtale med Hanne Haavind omkring min empiri i forskningsprojektet "Betydninger af køn i danske bistandsorganisationer". Se også Hanne Haavind: *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheder i kvalitativ forskning*, Gyldendal akademisk, 2000.
- 30 Christina Hee Pedersen, Ewa Gunnarsson: "Hovedbrud - mens vi gør feministiske forskningsstrategier i organisationer", *Kvinder Køn og forskning*, nr. 4 2004, s. 26-46. Ravn Olesen, Louise Phillips og C. H. Pedersen: *An explicit positioning of the researcher - challenge and gift*. Konferencepaper på Discourse, Power and Research 6th Conference: Talking Truth to Power, 25-27 March 2007.
- 31 Steinar Kvale: *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, Sage, 1996.
- 32 Christina Hee Pedersen: Work in progress: "Modern work life - obstacle or challenge to actions research?"
- 33 Her henvises til Pierre Bourdieus diskussioner om den intellektuelles rolle og ansvar i samfundet. Pierre Bourdieu: *Modiild*, Hans Reitzels forlag, 2001.

Nyckelord

Mångtydighet i vetenskapsproduktion, forskarsubjektet och tolkning, "tanketeknologier", könsdrilleri, kommunikation och kön i organisationer.

Christina Hee Pedersen

Lektor ved Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier
CBIT, Hus 43.3.
Roskilde University
Postbox 260
4000 Roskilde, Denmark
Chp@ruc.dk